Research Article

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

THE STRATEGY FOR COMMUNITY-BASED TOURISM DEVELOPMENT OF WIANG NUEA SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, WIANG CHAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

นาวิน พรมใจสา[1*] และ ชาญชัย ฤทธิร่วม[2]

Nawin Promjisa[1*] and Chanchai Rittiruam[2]

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย[1*, 2]

Social Development Program, School of Social Sciences, Chiangrai Rajabhat University, Chiangrai, Thailand[1*, 2]

Email: nawinta_2010@hotmail.com[1*]

Received: 2018-09-25

Revised: 2018-11-16

Accepted: 2018-11-18

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาล ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ จำนวน 10 ราย กลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 ราย และกลุ่มประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 10 ราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 ราย ส่วนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือในการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 30 ราย และผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังและแสดงความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ โดยเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน จำนวน 12 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน รวม 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต การจัดเวทีชาวบ้าน และแบบประเมิน

ความเหมาะสมของกลยุทธ์ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา หาค่าเฉลี่ย ($\bar{}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง พื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถาน และวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว

จุดอ่อน การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือขาดการมีส่วนร่วมจากเยาวชน

โอกาส การมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์สามารถสร้างแรงดึงดูดให้คนนอกพื้นที่/คนต่างจังหวัด เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว/เทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

อุปสรรค สภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือ

จุดเด่นหรืออัตลักษณ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถาน และวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว ได้แก่พุทธสถานโบราณป่ายางน้อย พุทธสถานพระเจ้ากือนา และวัดพระโบราณเวียงเดิม ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของประชาชน

ส่วนกลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน” ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 มีแนวทาง 3 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 2 มีแนวทาง 2 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 3 มีแนวทาง 5 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 4 มีแนวทาง 2 แนวทาง โดยมุ่งเน้นในการให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยมีผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ พันธกิจ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายในภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์ การพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to analyze the potential of community-based tourism of Wiang Nuea Sub-district Municipality, Wiang Chai District, Chiang Rai Province and to formulate the strategy to develop the model of community-based tourism of Wiang Nuea Sub-district Municipality, Wiang Chai District, Chiang Rai Province. The samples of this

study consisted of three groups of stakeholders including 10 administrators of Wiang Nuea Sub-district Municipality, 10 tour operators and community enterprises, and 10 local people as tourist site owners, totaling 30 individuals. The strategy for community-based tourism development of Wiang Nuea Sub-district Municipality was formulated by 30 stakeholders in government, private, academic, and public sectors of Wiang Nuea Sub-district Municipality in the workshop as well as public hearing attendees to hear and express their comments on the strategy which were 60 representatives from 12 villages (5 people/village). The research instruments were semi-structured interview, observation, villagers' stage, and strategy suitability assessment scale. Data were analyzed and validated using content analysis, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.).

The results of this research showed that the potential of Wiang Nuea Sub-district Municipality could be summarized as follows;

In terms of strengths, Wiang Nuea Sub-district has many famous historic sites and artifacts registered by Fine Arts Department.

In terms of weaknesses, the implementation of activities in Wiang Nuea Sub-district lacked of the youths participation.

In terms of opportunities, Wiang Nuea Sub-district has historic sites that can attract visitors/outsiders from other provinces to visit the area, generating jobs, income, especially key festivals.

In terms of threats, domestic political changes have influenced on local way of life in Wiang Nuea Sub-district.

Its highlights or identity are many key historic sites and artifacts that are famous and completely registered by Fine Arts Department. They are Buddhist ancient site at Pa Yang Noi, Phra Chao Kue Na Ancient Remains, and Wat Phra Boran Wiang Derm where people pay respect to.

The strategies for community-based tourism development of Wiang Nuea Sub-district Municipality, Wiang Chai District, Chiang Rai Province were developed under the vision "to emphasize on strengthening the community for sustainably cultural tourism". The major strategy consisted of sub-strategies as follows: the first strategy had three approaches; the second strategy had two approaches; the third strategy had five approaches; and the fourth strategy had two approaches. The community was the encouraged participant as

the implementer in the development process based on analytic results of the suitability of vision, goal, mission, and approaches to the tourism development in Wiang Nuea Sub-district Municipality, Wiang Chai District, Chiang Rai Province.

Keyword: strategy, development, community-based tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism - CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน (Butler, 1999)

เทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ที่ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่เบื้องต้น พบว่า มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเป็นที่รู้จักทั่วไป เช่น พระพุทธสถานบ้านโพธิ์ชัย พุทธสถานพระเจ้ากือนา วัดโบราณเวียงเดิม โดยมีวิสาหกิจชุมชมในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลาย เช่น หมวกคาวบอย จักสาน ข้าว เป็นต้น และนอกจากนี้เส้นทางคมนาคมก็มีความสะดวกไม่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงรายมากนัก ปัญหาเชิงพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ ไม่มีงบประมาณมาใช้ในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทางเทศบาลตำบลเวียงเหนือมีความต้องการในการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเร่งด่วน ดังนั้นหากได้มีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเหนือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพันธกิจ นโยบาย หรือยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นประโยชน์ต่อความเข้มแข็งของชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

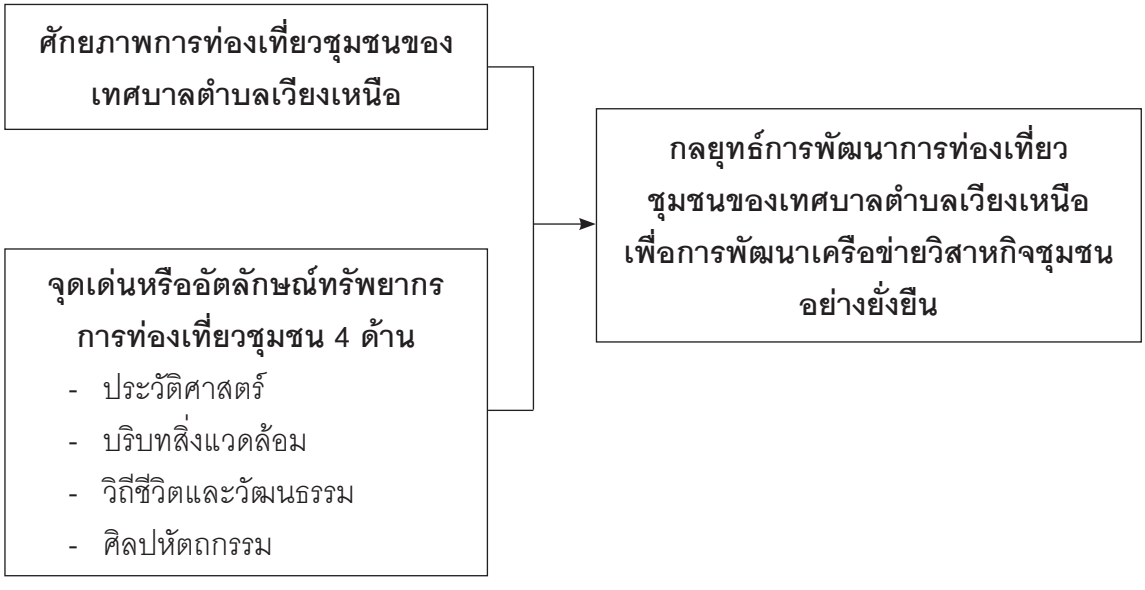
ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ และ กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ

ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน รวม 30 คน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ จำนวน 30 ราย กลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 ราย และกลุ่มประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 60 ราย และจัดประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังและแสดงความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือเพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน จำนวน 12 หมู่บ้าน ๆ ละ 20 คน รวม 240 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ 1 ปี ตั้งแต่ตุลาคม 2560 ถึง กันยายน 2561

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ รายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ และสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน รวม 30 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลเพื่อค้นหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ จำนวน 10 ราย กลุ่มผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 ราย และกลุ่มประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 10 ราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 ราย

3. ผู้ให้ข้อมูลเพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะคำนึงถึงความเหมาะสมของบริบทชุมชน โดยสุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือในการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 30 ราย

4. ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังและแสดงความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ โดยเป็นตัวแทนของหมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้านๆละ 5 คน รวม 60 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ ได้แก่ การวิเคราะห์ศักยภาพภายใน คือ จุดแข็ง จุดอ่อน และศักยภาพภายนอก คือ โอกาส และอุปสรรค

2. จุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ จุดแข็งหรือเอกลักษณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ บริบทสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตและวัฒนธรรม และศิลปหัตถกรรม

3. กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ ได้แก่ กระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ พันธกิจ ประเด็นกลยุทธ์ แนวทางการพัฒนา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีคำถามปลายปิดและปลายเปิด ร่วมกับเทคนิควิธีการได้มาของข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ใช้ร่วมกับแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

2. การสังเกต ได้นำเอาเครื่องมือที่ใช้ร่วมเก็บข้อมูลโดยได้แก่ การจดบันทึก การถ่ายภาพประกอบ การจัดทำบันทึกภาพเคลื่อนไหวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารของแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดเวทีชาวบ้าน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการจัดประชุมเพื่อหา

จุดเด่นหรืออัตลักษณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อนำไปจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ

4. แบบประเมินความเป็นเหมาะสมของกลยุทธ์ จัดแบบประเมินหลังจากดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบเอกสาร ดำเนินการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยว วิเคราะห์หาจุดเด่นและอัตลักษณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวของเทศบาลเวียงเหนือ และการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยว วิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของทรัพยากรการท่องเที่ยวของเทศบาลเวียงเหนือจากเอกสารที่เกี่ยวข้องของเทศบาลตำบลเวียงเหนือสามารถสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

1. พื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่เหมาะแก่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งอีสาน ไทลื้อ และพื้นเมือง

2. พื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีแม่น้ำไหลผ่าน ตลอดจนลำเหมือง คลอง บึง สระเป็นจำนวนมากเหมาะแก่การเป็นที่พักผ่อน

3. พื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถาน และวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว

4. พื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่โบราณ

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน ภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือมีความสมัครสมานสามัคคีและการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

6. มีเส้นทางการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร การท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

จุดอ่อน

1. ประชาชนในพื้นที่ยังประสบปัญหาความยากจน และหนี้สินภาคประชาชนทำให้มีความสนใจในการพัฒนาและนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว

2. ประชากรในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนและวัยสูงอายุ ไม่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นหลานเพราะไม่มีความสนใจในความเป็นตัวตนคนเวียงเหนือ

3. การเพาะปลูกพืชทางการเกษตรเป็นจำนวนมากส่งผลให้มีการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายจำนวนมาก เช่น สารเคมีกำจัดแมลง ปุ๋ยเคมี เป็นต้น ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ

4. ประชาชนในพื้นที่มีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

5. การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ภายในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือขาดการมีส่วนร่วมจากเยาวชน

โอกาส

1. การมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์สามารถสร้างแรงดึงดูดให้คนนอกพื้นที่/คนต่างจังหวัดเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว/เทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

2. การเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (AEC) อาจทำการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีชื่อเสียงและเผยแพร่สู่สากลมากขึ้น

3. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลเวียงเหนือ สามารถขอรับการสนับสนุนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

4. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมอบรมให้ความรู้ประชาชนในพื้นที่ในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น

อุปสรรค

1. กฎระเบียบของภาครัฐมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อการพัฒนา

2. ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติทำให้การดำเนินงานบางกิจกรรมไม่สามารถกระทำได้

3. งบประมาณที่รัฐจัดสรรในการพัฒนาตำบลมีปริมาณค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพื้นที่ในความรับผิดชอบที่ค่อนข้างมาก

4. สภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ตำบลเวียงเหนือ

สรุปผลการวิเคราะห์ผลการค้นหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย สรุปได้ดังนี้

จุดเด่นหรืออัตลักษณ์

1. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถานและวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว ได้แก่ พุทธสถานโบราณป่ายางน้อย พุทธสถานพระเจ้ากือนา และวัดพระโบราณเวียงเดิม ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของประชาชน

2. มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีการคงอยู่ สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ส่งผลให้ได้รับรางวัลระดับจังหวัด ระดับประเทศ ต่อเนื่องกันทุกปี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปผลการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชนของเทศบาลตำบล

เวียงเหนือ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 30 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน 12 ราย นายกเทศมนตรี 1 ราย ประชาชน 12 ราย ภาคเอกชน 3 ราย และภาควิชาการ 2 ราย และสามารถสรุปวิสัยทัศน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย คือ

วิสัยทัศน์

"มุ่งพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน"

เป้าประสงค์

1. สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาศักยภาพเชื่อมโยงในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเหนืออย่างเหมาะสม

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือในทุกกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทำให้เกิดรายได้มากขึ้น

พันธกิจ

1. ดำเนินการปรับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเหนืออย่างเหมาะสม สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้

2. สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือในทุกกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์โดยเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทำให้เกิดรายได้มากขึ้น

ประเด็นกลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเหนือ

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ

กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

แนวทางการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเหนือ

แนวทางการพัฒนา

1. การสงวนรักษา ฟื้นฟู ควบคุม ดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศและวัฒนธรรมให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุด หรือตลอดไป

2. สร้างกฎระเบียบความเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม

และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหาร และเครื่องดื่ม

3. จัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเหนือและพื้นที่ใกล้เคียง

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ

แนวทางการพัฒนา

1. ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่นในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2. ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 3 การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการพัฒนา

1. จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหว อาจได้รับผลกระทบได้ง่าย หากมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป

2. ส่งเสริมให้พัฒนาการประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ โดยชุมชนเป็นสื่อการกลางในการบริหารจัดการ

3. เพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวโดยให้มีการจัดบริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

5. ส่งเสริมเยาวชนและผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาขายแก่นักท่องเที่ยว

การสร้างเรื่องเล่าและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เกิดความเชื่อถือและน่าสนใจ

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ พันธกิจ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายในภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า จุดแข็งของพื้นที่ตำบลเวียงเหนือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถาน และวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริประภา แก้วอุดม (Kaewudom, 2010) ในประเด็นความเป็นโบราณสถานและวัตถุโบราณ หรือเมืองเก่า เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการท่องเที่ยว และเพชรา บุดสีทา (Budseeta, 2016) ที่ได้ศึกษาประเด็นจุดเน้นการนำชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ทางโบราณสถาน โดยจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วม ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงสร้างจิตสานึกในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนแก่ผู้มาท่องเที่ยวทุกคน

2. ผลการค้นหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณสถาน และวัตถุโบราณที่สำคัญหลายแห่งมีชื่อเสียงและกรมศิลปากรขึ้นบัญชีไว้เรียบร้อยแล้ว ได้แก่พุทธสถานโบราณป่ายางน้อย พุทธสถานพระเจ้ากือนา และวัดพระโบราณเวียงเดิม ซึ่งประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการภายใต้ศักยภาพที่มี โดย พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัตย์ (Rocharungsat, 2010) กล่าวถึงประเด็นการท่องเที่ยวชุมชน (community tourism) ไว้ว่า การท่องเที่ยวชุมชนคือการท่องเที่ยวที่อาศัยองค์ประกอบของชุมชนที่มีอยู่แล้วหรือศักยภาพเป็นตัวฐาน โดยมีผู้ประกอบการหรือภาครัฐจัดการหรือส่งเสริมให้เข้ามาให้ท่องเที่ยวในชุมชนทั้งความเป็นจุดเด่น และอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน แล้วมีศักยภาพในการดูแลตนเองอย่างยั่งยืน

3. วิสัยทัศน์และกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ คือ “มุ่งพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน”กลยุทธ์ที่ 1 มีแนวทาง 3 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 2 มีแนวทาง 2 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 3 มีแนวทาง 5 แนวทาง กลยุทธ์ที่ 4 มีแนวทาง 2 แนวทาง โดยมุ่งเน้นในการให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ซึ่ง ธันยพร วณิชฤทธา (Wanichritta, 2007) และ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัตย์ (Rocharungsat, 2010) ได้กล่าวว่าชุมชนที่มีอยู่แล้วหรือศักยภาพเป็นตัวฐาน โดยมีผู้ประกอบการหรือภาครัฐจัดการหรือส่งเสริมให้เข้ามาให้ท่องเที่ยวในชุมชน และชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการภายใต้การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาด้วยตนเอง และราเมศ บุญรัตนะ (Boonratana, 2010) ยังกล่าวว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการเรียกสถานการณ์การท่องเที่ยวในมิติเชิงพื้นที่ที่เกิดมีการท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในบริเวณชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยโดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้มาเยือน (guest) ส่วนประชาชนในชุมชนเป็นเสมือนเจ้าบ้าน (host) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าบ้านนั้นโดยทั่วไปเรามักมองในฐานะผู้ให้บริการหรือจำหน่ายสินค้าแต่ในมุมมองของมานุษยวิทยาแล้วการท่องเที่ยวเป็นมากกว่าการค้าการขายเพราะยังเป็นการเชื่อมโยงและการแลกเปลี่ยน

ทางวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และศิริประภา แก้วอุดม (Kaewudom, 2010) ได้พบว่า จุดเน้นจะเน้นในเรื่องของความเป็นโบราณสถานและวัตถุโบราณ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการท่องเที่ยว โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการบูรณาการและการจัดการด้านการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาสำรวจและฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิม ความหลากหลายทางภูมิปัญญามาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

2. ควรส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายและการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมโดยใช้พื้นที่แต่ละชุมชนเป็นตัวตั้ง เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์และเชื่อมโยงวัฒนธรรมในกลุ่มพื้นที่อื่น เช่น กลุ่มประวัติศาสตร์ กลุ่มหัตถกรรมพื้นถิ่น กลุ่มวัฒนธรรมอาหาร กลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ฯลฯ

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงรายไปใช้จริง คือ ศึกษารูปแบบการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลและนำแนวทางพัฒนาไปสู่การพัฒนาเป็นแผนของเทศบาลตำบลเวียงเหนือสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ชุมชนและการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4. ควรส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กำหนดเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวระดับสากลและมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเน้นการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในทุกมิติ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

REFERENCES

Boonratana, R. (2010). Community-based tourism in Thailand: the need and justification for an operational definition. Kasetsart J. (Soc. Sci). 31: 280-289.

Budseeta, P. (2016). Marketing management of community-based on tourism of Ban Nakornchum Kamphaeng Phet Province. The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal. 16(1): 44-59.

Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism-a state of the art review. Tourism Geographies. 1(1): 7-25.

Kaewudom, S. (2010). Strategy choice of Talad Banmai's community tourism management, Mueang District, Chachoengsao Province. M.P.A. Program in Public Administration. Faculty of Political Science and Public Administration. Chiang Mai University. (in Thai)

Rocharungsat, P. (2010). Community-based tourism. Bangkok: O.S. Printing House. (in Thai)

Wanichritta, T. (2007). Knowledge management in community: a case study of ecotourism management by participation of the community, Samut Songkhram province. M.Ed. Program in Educational Technology. Department of Educational Technology. Graduate School. Silpakorn University. (in Thai)